

GABNAI KATALIN

KISVÁROSI FELE KIRÁLYSÁG

A Budaörsi Latinovits Színház 2021/2022-es évadáról

Egy színház élőlény mivolta akkor mutatkozik meg igazán, ha több év távlatából látunk rá a működésére. A budaörsiek színházára az utóbbi években lehetett fölfigyelni, pedig nagy történet van a mostani sikerek mögött. Sok erős ember elszántsága emeli magasba ezt a csúcs felé tartó intézményt. Megéri röviden átfutni a huszonöt év történetét, megemlítve azokat, akik nélkül nem lenne színháza a húszezer fős városkának.

A kezdetek

Az első erős ember a közgazdász végzettsége mellé színház-elméleti diplomát is szerző Éless Béla volt, akinek tatabányai fiatalokkal bemutatott *Kukabúvárok* című megrendítő dokumentumjátéka az amatőr színjátszás híres produkciója volt a hetvenes években. Rádiós rendezőként és a József Attila Színházban színészként szerzett tapasztalataira támaszkodva alapította meg a Tatabányai Jászai Mari Színházat, ennek vezetőjeként ténykedett 1996-ig, 1997 és 2008 között pedig a szintén általa alapított Budaörsi Játékszín igazgató-művészeti vezetője volt. Dokumentált sikere volt a 2000-ben bemutatott *Dobszó az éjszakában* című Brecht-darabnak, amelyet nem láttam, de láttam Girolamo Bargagli *A zarándoknő* című komédiáját, Esztergályos Cecília főszereplésével. Ez utóbbit azért fontos megemlíteni, mert 2003-ban még nemigen voltak színházi nevelési foglalkozások az országban, de itt ilyen sorozatot szerveztek a középiskolásoknak. A feladat az volt, hogy a látott darab cselekménye és az előadás játékmódja ürügyén milyen dramaturgiai és színházelméleti fogalmakat lehet működésükben tetten érni és definiálni. A színészek az előadás után, drámatanári kérésre, újra megmutatták a kérdéses részeket. A közönség- és embernevelés hagyománya megmaradt. A mostani színház – amelynek működésében valami görcsöktől mentes, felelős felnőtté válás is jól érzékelhető – az országos átlagot meghaladó mértékben figyel a fiatalokra és a gyerekekre.

2008-tól 2013-ig Salamon Suba László vezette az intézményt. 2013-ban Frigyesi András lett az igazgató, s ekkor vette föl a színház Latinovits nevét. Míg a Budaörsi Játékszín a szórakoztató előadásokra helyezte a hangsúlyt, az innentől kezdődő időszak a művészsínházzá válást célozza. Az első öt év az útkeresésé volt, a második öt év során pedig öles betűkkel írta föl magát a színház a szakmai térképre.

A közelmúlt

A 2014/15-ös évadban mindössze két művész – Szalay Marianna és Ilyés Róbert – jelentette a „társulatot”. 2015 őszére már Bohoczki Sárát, Bregyán Pétert, Ilyés Róbertet, Ódor Kristófot, Páder Petrát és Spolarics Andreát tudták szerződtetni, s a hat fő mellé 2016-ban megjelent Böröndi Bence, Chován Gábor és Takács Katalin. A mostani, 2021/22-es évad színművészeinek névsora megegyezik a 2022/23-as évadéval: Bohoczki Sára, Böröndi Bence, Bregyán Péter, Chován Gábor, Fröhlich Kristóf, Hartai Petra, Ilyés Róbert, Mertz Tibor, Páder Petra, Szóts Orsi, Spolarics Andrea és Takács Katalin.

2013-ban Frigyes Andrást annak ellenére választották meg igazgatónak, hogy a szakmai bizottság nem támogatta a kinevezését. Frigyes András rögtön a kinevezése után maga mellé vette művészeti vezetőnek Berzsényi Bellaagh Ádámot. 2017 végén a város önkormányzata pályázatot hirdetett a színház igazgatói álláshelyének betöltésére. A megbízást öt évre, 2018. július 1-től 2023. június 30-ig szólóan – négy másik jelentkező előtt – az akkor harmincegy éves Berzsényi Bellaagh Ádám nyerte el.

Pályázatából idézem: „Mivel művészeti vezetőként komoly szerepem volt az elmúlt öt évben a színház alakításában, fontosnak érzem, hogy nemcsak az eredményekkel, hanem a hiányosságokkal is őszintén szembenézzek, és számot adjak róluk. Sikerült valós értékekkel bíró, színházszerűen működő, markáns arculatú, társulati színházat létrehozni, színes kínálattal és magas művészi ambíciókkal. Amit viszont, lássuk be, eddig csak részben sikerült elérnünk (és ez nemcsak a következő igazgatói mandátumnak, hanem a budaörsi teátrum életben maradásának a tétje), az az, hogy a színházat Budaörs integráns részévé és megkerülhetetlen kulturális tényezőjévé tegyük, vagyis olyan színházzá, amit a budaörsiek valóban a magukénak érezhetnek. Ez a következő öt év legnagyobb kihívása.”

Szentivánéji álom, r.: Fehér Balázs Benő

2022-t írunk, és a leírt elképzelés megvalósulni látszik.

S hogy kicsoda a magyar szülőktől Stockholmban született, s ott is érettségizett Berzsényi Bellaagh Ádám? Kettős anyanyelvű, fordítóként is ismert színházi rendező, aki 2008-ban szerzett diplomát a londoni University of the Arts, Central Saint Martins College of Art and Design rendezői szakán. Dolgozott Svédországban, Nagy-Britanniában, Magyarországon, Svájcban és az Egyesült Államokban. A Színház- és Filmművészeti Egyetem vendéghallgatója volt egy évig Babarczy László rendezői osztályában, amely időszak igencsak fontos lehetett a hazai szakmai kapcsolatok felmérésében. (Aki emlékszik Babarczy Lászlóra, jól tudja, nála alapkövetelmény volt a tájékozódni tudás.) A budaörsi évadokat átnézve úgy látszik, a vezetői munka mellett évente két darabot rendez. Igen jó híre volt a 2017-es *Egerek és embereknek*, s nemrég láttam a *Rekviem egy álomért* című, társulatépítő erényekkel rendelkező produkciót, amelyet később még érinteni szeretnék.

Mint munkatársai mondják, a vezetőség a meghívott vendégrendezőikkel együtt dönt a bemutatandó darabról, ügyelve a minőségre, a sokféleségre és a kioszthatóságra. Nem könnyű ez, mert igaz, hogy vidéken vagyunk, s figyelni kell a település lakosságának igényeire, de olyan vidék ez, ahová a kék busz még kijár, s ahonnan bárki könnyedén eléri a fővárosi színházakat. A könnyebb műfajok kedvelői be is utaznak a fővárosba a maguk operett- vagy musicaladagjáért, saját, itteni színházukba meg gondolkodni és társalogni járnak.

Jómagam 2015-től kezdve figyeltem a műsorukat, s ebben nagy része volt az akkor látott, ifj. Vidnyánszky Attila által rendezett és átdolgozott, Vecsei H. Miklós dramaturgi és Kovács Adrián zeneszerzői munkáját dicsérő, varázslatosan vad

*Liliomfi*nak. Ez volt az első olyan budaörsi produkció, ahol meg kellett jegyeznem a tér bátor és fantáziadús használatát. A szűkségből muszáj itt erényt kovácsolni, hisz a befogadó ház nem színház, hanem régimódi művelődési ház egyetlen nagyteremmel, s ha a rendező meg a tervező nem rendelkezik megvalósítható látomással, ott hal meg a játék a kopott parkettán.

2017-ben ugyancsak izgalmas térben láttam itt Lev Tolsztoj *A sötétség hatalma* című művét, a „rettentő parasztdrámát”, ahogy Ady nevezte. A darab Alföldi Róbert rendezésében kortárs tragédiaként állta meg a helyét. Följegyeztem: „A kivilágított termet körbeülik a nézők, s középpüth, mint egy hordalékkal teli mederben, szedett-vedett bútorok közt, bugyog és fortyog az ösztönöktől fölkavart élet. Magas hőfokon, hihetetlen intenzitással van jelen mindenki. Néha érintésnyi közelben, néha messze, a terem túlsó zugában játszanak a színészek. A rémtörténet bármelyik magyar településen is játszódhatna, csak a szamovár fénylik emlékeztetően. Zöldy Z. Gergely számtalan asztalt, sok széket szorított egymáshoz a térben. Közöttük, meg a fal mellett futó magaslaton rohangásznak űzöten a szereplők. A kuporiság, a vagyonszerzés szép jele: minden asztalt több, egymásra dobott, kidobni nem akart, eltérő minőségű terítő borít. Épp úgy, ahogy a nők a »mackónadrág« fölé vesznek egy szoknyát, afölé blúzt, arra kardigánt, arra kabátot, ahogy faluhelyen szokás. A férfiakon egyszerű nadrágok, madzaggal kötött, lehasznált műanyag dzsekik. Távolról is szépek a régi patikák titkos porokat rejtő barna papírborítékjai. A szamovár »begyújtása« viszont a zsinór dugaszos végének felmutatásával történik. És így, együtt, minden működik. Felettünk, a magasban, bomlott vitorlaként, fekete szigszalagokkal összeragasztott, vérfröccsenéses, koszlott műanyag függöny lebeg.

Funkciója és jelentése van. Megmenti a hangokat, s állandósítja a nyomottság érzetét... Bregyán Péter Pjotr szerepében esendő és viszolyogtató. A szerelemtől sújtott Anyiszját, vagyis Balsai Mónit meg egyszerre gyönyörűség és gyötrelem nézni. Spolarics Andrea részvétet nem ismerő, a hétköznapi haszonelvék szerint működő, számító Matrjonája igazi, ártó gyalogsátán a történetben. A férjét, a bűnökhöz is buta, tiszta lelkű Akimot játszó Ilyés Róbert sikeresen ellensúlyozza saját, erőteljes alkatát. Elhisszük neki, hogy ilyen formátumú, tömpe jóssággal legfeljebb ha latrinát pucolhat az ember ebben a világban. Megrendítő a fájdalma, amikor elszörnyed saját züllött fiától.¹

Ez volt a második forró színházi estém Budaörsön, s a térkezelés speciális megoldásai mellett meg kell még említenem valamit: itt, náluk láttam először felnőttekkel együtt játszó gyerekszereplőt. Palugyai Sári azóta felnőtt, de az azt követő darabokban játszanak újabb gyerekek, s ezt azért jelzem, mert a megrázó színpadi történések közepette is nyilvánvaló, hogy a gyerekszereplők sokszoros védettségben „dolgoznak”. A *Vadászatban* az egyik óvodás kisfiú elcseni apja telefonját, és az azon talált képet mutogatja rohíncsélve a társainak. A kislány a kép láttán kezd fantáziálni, s jelez meg nem történt dolgot az óvodavezetőnek. De az egész molesztálási ügy csak a felnőtt néző előtt rajzolódik ki, a gyerekeknek nem kell közel kerülniük a hamis vád lényegéhez. Ez mind a rendezőkre, mind a színházvezetésre igen jó fényt vet.

Ekkortájt láttam tőlük a színház dramaturgja, Kovács Kristóf rendezésében Beckett *Godot-ra várva* című abszurdját a Bethlen téri színházban (ahol rendszeres vendég), Székely B. Miklós és Tóth József főszereplésével, egyszer megrendítően, másszor kicsit halványabban. Két évvel később az ugyancsak Kovács Kristóf által rendezett Szép Ernő-esten a társulat két színészére csodálkoztam rá. Érdemes lenne felhívni a színházat tanuló ifjúság figyelmét arra, amit Takács Kati a *Kávécarnokban* művelt; talán van felvétel is erről a játékról. Az ő visszafogott gesztusaiban, finoman gurgulázó mondataiban, szertartásos, merev mozdulataiban az egész elszegényedett, magát úrinnak tartó, ámde inkább csak kispolgári Magyarország viselkedéskultúrája benne van. A *Május* öngyilkosságra készülő főhősét Ilyés Róbert játszotta. Ilyés a pályája csúcsára érkezett ezzel a gyönyörűen kidolgozott, lefegyverzően férfias, tökéletes ritmusú alakítással.

És akkor jött 2020 ősze, s vele a vírus. Emlékszem azért egy okos és keserű játékra, az Alföldi Róbert rendezte *Figaro házasságára*, s a Pelsőczy Réka rendezte, egészen kiváló *Születésnapra*. Mindkettőt streamelt formában láthattam. Sejtésem szerint az igen erős *Születésnap* hatását fölérősítette a kamera, a felvétel látható a *szinhaztv.hu* kincsei között.

A jelen – avagy a 2021/22-es évad

A Covid utáni fellélegzés boldogságában jó pár előadást láttam Budaörsön. S hadd mondjam el, nem az lepett meg, hogy a színház azt mondja magáról, hogy „a szerződött társulat kvalitásaira és a budaörsi nézők igényeire támaszkodva, a mai magyar valóság jelenségeivel folyamatos párbeszédet fenntartó kortárs színházat működtet”, hanem az, hogy ez tényleg így van. S bár a tervezett nyolc bemutató közül három – Erich Kästner: *Emil és a detektívek*, Antoine de Saint-Exupéry: *A kis herceg* és Wéber Anikó: *Az osztály vesztese* – kifejezetten gyerek-, illetve ifjúsági közönségnek szól, a fennmaradó ötöt látva kimondható, kifejezett felnőtt színházat visznek Budaörsön.

1 <http://szinhaz.net/2017/12/07/gabnai-katalin-itt-vagytok-pravoszlavok/>

A 2021. szeptember elején bemutatott, ötszereplős *Rekviem egy álomért* című dráma Hubert Selby jr. könyve alapján, házi erőkkkel készült, dramaturgja a szöveggönyt is készítő Németh Nikolett, rendezője Berzsenyi Bellaagh Ádám. A drogos fiatalokról és egy pirulákat szedő, magányos asszonyról szóló történetet sokan ismerhetik a híres filmből. A 16 éven felüliek számára ajánlott produkció figyelmeztető történet a szédelgő fiatalok – Fröhlich Kristóf, Nagy Katica m. v. és Böröndi Bence – triójával és Takács Kati a leépülő anyát megelevenítő megrendítő alakításával. Noha a sok jelenetből álló cselekmény kicsit szétmászik az üres térben, a darab mindvégig erősen fogja a nézőket.

Székely Csaba *Öröm és boldogság* című, ugyancsak 16 éven felülieknek szóló székely keserve Alföldi Róbert rendezésében, Pető Kata stilizált jelmezeivel és vendégszereplésével, kiváló csapatmunkával mutatta be az erdélyi „szivárványos szerelmek” gyötrelmét.² Feszés, pontos, minőségi játék jellemzi a produkciót, tisztán rajzolt képet adva az emberi kötődések mindannyiunkra vonatkozó gondjairól. Különösen emlékezetes volt Pető Kata és Hartai Petra más-más okok miatt szenvedő, reménytelennek tűnő párosa, Fröhlich Kristóf jelentős vonzerővel rendelkező, laza szépfüúja, Mertz Tibor dermesztő durvaságú, macsó figurája és Spolarics Andrea károgó öregasszonya. Jelenkori balladák fonódtak itt egymásba, és az évad egészétől kissé elütő, emelt játékot nagy figyelemmel követte a közönség.

Shakespeare *Szentivánéji álom* című vígjátékát Nádasdy Ádám fordításában, Devich Botond cukorrózsaszín és pipacs-piros díszletében, Fehér Balázs Benő rendezésében láttuk karácsony előtt.³ A mutatós, de ritmikailag széteső előadás Fekete Ádám mint vendég és mint Puck magánszámaival és Göndör László m. v. játékevetői monológjaival lett igazán szakadozottá és kissé hosszadalmassá. Jó lenne látni, hogy a most szerzett rendezői tapasztalatok után milyen lesz Fehér Balázs Benő következő *Szentivánéji álom*-rendezése.

A 2022-es év első premierje a 2020 őszen bemutatott, 18 éven felülieknek szánt s végre közönség előtt élőben is játszható *Születésnap* párdarabja, Thomas Vinterberg *Vadászat* című műve volt Pelsőczy Réka rendezésében. A Chován Gábor főszereplésével elővezetett történet egy óvodás kislány (Nagy Nóra Zsófia m. v./Nagy Enikő m. v.) által igaztalanul, pedofíliaival megvádolt nevelő meghurcoltatását meséli el. „Ahogy a játék első perceiben megjelenő Hilde (Spolarics Andrea) – mint az óvodai ünnepséget fölkonferáló óvodagazgató – kitévőzik a közönség elé a maga kétségbeejtő, kockás ruhájában, az maga az asszonyi magány és életfáradtság. Nem rossz ember ő, csak támasz nélküli, s olyan, aki rátanult a félelemre. Ki is derül ez hamarosan Spolarics lenyűgöző alakításából. A példaszzerű pontossággal fölkeszített gyerekszereplők a történethez szükséges bájjal és kegyetlenséggel alakítják a bajkavaró óvodásokat. [...] Olyan az egész előadás, mint egy tömör, erős, feszes gumilabda, ami végül kivédhetetlenül hozzánk csapódik. A nézőközönség először még nevetgél rajta, aztán lélegezni is elfelejt. Ez a hatás nem csupán a rendezés érzékenységből és erős ritmusból adódik, hozzájárul ehhez a Kálmán Eszter által tervezett, a vadászházat, az óvodát és az otthonbelsőket egy-egy elfordulással jelezni tudó, s tulajdonképpen csak egy épület vonalait mutató, kanárisárga ketrecformát kiadó díszlet, s a változásokhoz szükséges színészi mozdulatokat szinte tánccá komponáló Bodor Johanna mozgástervezői munkája is. Igen sokat ad az

2 Jászay Tamás kritikáját lásd: <https://szinhaz.net/2021/10/04/jaszay-tamas-akar-akarki/>.

3 Bogyai Tímea Éva kritikáját lásd: <https://szinhaz.net/2022/02/21/bogyai-timea-eva-szinhazi-komedia/>.

Chován Gábor a Vadászatban, r.: Pelsőczy Réka. Fotók: Boróvi Dániel

élményhez a jeleneteket lezáró és elválasztó, imponáló biztonsággal adagolt zenei futamok sora, és még a feszültséget fokozó, olykori zúgás is beépül a játékba. Zenei vezető: Bercsényi Péter és Wagner Puskás Péter.⁴

Ha netán elfeledkeztünk volna a közös világunkra jellemző megtipratásokról, május 7-én Máté Gábor rendezésében került bemutatásra a Heinrich Böll *Katharina Blum elvesztett tisztessége* című könyvéből készült Bereményi Géza-átirat.⁵ Az NSZK hetvenes évekbeli világáról, a rendőrség és a revolverújságírás hatalmáról szól a játék. A színház a legkülönfélébb stílusú rendezőkkel igyekszik megismertetni a társulatot, s ennél csak a színészek helyzetbe hozása tűnik fontosabbnak. Ez az este a frissen ide szerződött Hartai Petra megmutatkozását szolgálta. Láttam őt gyerekszínházi produkcióban s nagyon felnőtteknek szánt előadásban, láttam Szombathelyen és persze Budapesten, de Budaörs tudta megteremteni azt a helyzetet, hogy Hartai Petra igazi főszerepet játszhasson végre. Mertz Tibor és Takács Katalin nagyszerű párosa is segíti őt, aki pedig kemény, mint az üveg, és lángol, mint a gyertya.

Wéber Anikó és Kolozsi Angéla *Az osztály vesztése* című produkciója, amely az elmúlt évek egyik legfontosabb és legjobb gyerekszínházi előadása, a Városi Ifjúsági Klubban került közönség elé. Kolozsi Angéla osztálytermi körülmények közt is felépíthető színpadra írta át a regényt, Fröhlich Kristóf, Szóts Orsi és Vrabecz Botond m. v. játsszák. „Kolozsi bravúros dramaturgiai érzékének köszönhetően, a színpad törvényeinek megfelelően, tehát a regényben érzékelhetőnél is erőteljesebben rajzolódik ki az osztályon belüli »csípési rend« szerkezete. Felnőttek számára is lélegzetállító az országos társadalmi gyakorlatlává vált »becsicsskulás« gyerekközösségen belüli folyamatának ábrázolása. S mindvégig azt érezzük: bárki lehet a tettes, sőt, az áldozat is. Elindulhat a nézői méricskélés is: vajon ki az ott fent, akit meg lehet vagy meg lehetett taposni, s vajon ki az, aki

épp tapos?»⁶ A színház kezdettől fogva szervez az előadásokhoz kapcsolódó színházi nevelési programokat, tanári segédanyag is készül a pedagógusok számára.

A körülmények

Tíz évvel ezelőtt egy társulat nélküli, infrastrukturálisan színházszerűtlen helyet tudhatott magáénak az induló csapat. A színház a Jókai Mór Művelődési Házba befogadva működött. Kiszolgáló helyiségek, saját táruk, öltözők és irodák nem léteztek, a színháztermet pedig felváltva használta a két intézmény. Azóta próbálnak változtatni az áldatlan állapotokon. Az épület mögötti udvarban „konténerváros” létesült. A bérelt fémdobozokból összeállított és az épülethez toldott hátsó traktus most öltözőket, irodákat, jelmeztárat, műszaki tartózkodókat és egy kis társalgót foglal magában. A színházterem színháztechnikai felszereltsége, mikrofon- és lámpaparkja jelentős korszerűsítéssel ment át. Idén nyáron talán a díszletraktározás gondja is enyhül valamelyest. A színház igyekszik kompenzálni a színházteremhez való korlátozott hozzáférést. Sokat tájolólnak, főleg nyáron, s vannak kávéházi sorozataik is, például a *Szellemidézés*, ami pályatársak vetített képes emlékezése nagy magyar színészekre. Rendszeresen tartanak előadásokat Budaörs más közösségi tereiben is. A szervezettel az intézményhez tartozó – ám korábban más funkciókat ellátó – Ifjúsági Klubban kapnak helyet a kisgyerekeknek szóló előadások, ennek előadóterme próbateremként is használatos.

A kiváló előadások egy megosztott birodalomban, a Jókai Mór Művelődési Házal közös épületben születnek. A színház havonta tizenöt este fogadhat csak nézőket. A jelenlegi állapot afféle „fele királyság” – de királyság. A megoldás azért egy saját színházépület lenne.

Addig meg annak örvendezzünk, hogy jövőre Spolarics Andrea Kurácsi mama lesz Zsótér Sándor rendezésében.

4 <https://szinhaz.net/2022/03/02/gabnai-katalin-lovesre-keszen/>

5 Csáki Judit kritikáját lásd: <https://szinhaz.net/2022/05/16/csaki-judit-katharina-a-val/>.

6 GABNAI Katalin, „És amúgy hogy vagy?”, *spiritusonline.hu*, 2022.05.07., <https://www.spiritusonline.hu/kritika/es-amugy-hogy-vagy/>.